

SZÉPSÉGET, OLCSÓ ÁRON

JEGYZETEK A KILENCVEN ÉVES ZUKOR ADOLFRÓL

Adolph Zukor, a Paramount magyar származású főnöke a múlt hónapban töltötte be kilencvenedik életévét. Eből az alkalomból a »Neue Zürcher Zeitung« hosszú, bár kissé ironikus hangú cikkben ismerteti Zukornak, a »hollywoodi úttörőnek« pályafutását, aki fegyvertársával, a most nyolcvanéves Sam Goldwynnal együtt az amerikai film megteremtője volt.

A cikk elismeréssel adózik a filmpionirok fanatizmusának, annak ellenére, hogy »nem éppen rokonszenves vonások, vagyis erő, ravaszság és kíméletlenség jellemezte ezeket a maratócokat« — írja a svájci lap. Mégis úgy véli: nekik köszönhető, hogy a film vásári újdonságból nagyiparrá fejlődhetett.

Mint az amerikai film valamennyi úttörőjének, Zukornak sem volt említésre méltó iskolai képzettsége. Magyar hazájában falusi nevelést kapott és képzeletét azok a ponyva-füzetek gyújtották lángra, amelyekhez mint egyedüli »irodalomhoz« hozzáférhetett. Ezek a füzetes regények táplálták álmait arról az Amerikáról, amely még akkor, 1888-ban, »a korlátlan lehetőségek országának« látszott.

A fiatal Zukor egy fedélközön megtett, borzalmasan hosszú tengeri

út után végre eljutott az akkor még kicsiny New Yorkba, amely szülőfaluja, Ríce után, természetesen nem okozott csalódást neki. Mint kárpitosszegéd kezdte, majd később áttért a szörmekereskedésre. Itt egy fortélyos találmányával, amely az akkor divatos állatfejekben végződő női szörmegallérok csukódását »reformálta« meg, rengeteg pénzt keresett.

Tizenkilenc éves korában már jómódú volt. A felvirágzó ország korlátlan lehetőségei azonban nemcsak a szörme-

kereskedésben kínáltak. Zukorra mély benyomást tettek azok a boldog és izgatott arcok, amelyeket egy »Penney Arcade«, vagyis egy mutatványos boltban tett látogatása során figyelt meg. Az úgynevezett mulatónegyed akkoriban a 14. utca körül volt és Zukor magyar barátjaival, azt a lehetőséget mérlegelte, hogy ezen a kitűnő környéken a szórakozásnak hasonló templomát emeljék. Kibéreltek egy épületet, és ott több mint száz Edison-féle kintetóskópot és gra-

Adolph Zukor

mofont állítottak fel, mindezt buja színekkel és fényekkel hatásosan dekorálták. Az egyik elkerített, sötét sarokban mutatták be az alkori, percekig tartó filmeket, amelyek megtekintésére nem volt éppen könnyű egy penny ellenében rábírní a közönséget.

Marlene Dietrich

Pola Negri

Mary Pickford

Közben megnyitották az első mozikat. Az automata szalonok sarkobódéból színházszerű, hosszan elnyúló csarnokok lettek, ahol még padok is állottak, amelyekre a látogatók leülhettek, hogy az öt perces tartó program alatt el ne fájadjanak. Zukor és partnere nem vártak sokáig, 1904-ben átköltöztek a »Crystal Hall«-ba, az első mozipalotába, amely üveg lépcsőházával keltett feltűnést, s ahol színes izzólámpákkal átvilágított vízesés buzgott. Zukor szíve is buzgott az örömtől, mert végre azt adhatta a közönségnek, amire mindig vágyakozott: »szépséget olcsó áron...«

Az amerikai film döntő fellendülése 1903-ban kezdődött »A nagy vasúti rablás« című filmmel. Ez a kevesebb, mint tíz perces tartó vadnyugati történet, mint ilyen, első volt a maga nemében. Az egyszerű, de izgalmas cselekmény egyre nagyobb és lelkesebb közönséget vonzott a »Nickel-

Odeon«-ba — ez volt a kismozik gúnyneve, amelybe a beléptidíj egy nickkel, vagyis öt cent volt — és Zukor mindig újra játszatta ezt a filmet, már csak azért is, ment nem tudott jobbat találni. De elégedetlen volt. Megpróbálkozott a »hangosfilmmel« — miközben a film pergett, színészek mondták a vászon mögött a szöveget —, de ennek a hangosfilmnek nem volt nagy vonzóereje.

Az Edison Patent Company kameráit és vetítő berendezéseit csak olyan moziknak adta el, amelyek kizárólag a trösztöz tartozó General Film Companytól szereztek be filmjeiket. És ez a tröszt csupán rövidfilmek készítését engedélyezte, mivel maga Edison, aki csak nagyritkán járt moziba, alapjában véve nem hitt találmánya jövőjében — sokkal jobban érdekelte őt a gramofon — és meggyőződése volt, hogy senki sem hajlandó tíz percnél tovább tartó filmet végignézni.

Zukor azonban olyan

Claudette Colbert

Gary Cooper

Adolphe Menjou

filmekre vágyott, amelyekben nagy színészek, nagy drámákban lépnek fel, egészen úgy, mint a valódi színházakban. Amerikában nem tudott ilyen filmeket találni, ezért Európába utazott és Párizsban, a világ akkori film Metropolisában megvásárolta Pathé háromtekerces óriásművét, a »Passiojáték«-ot. A filmet Newark egyik mozijában vetítette le, hogy kipróbálja, vajon a film vallásos jellege miatt az egyház nem támaszt-e nehézségeket. Az egyház ugyanis a mozit az ott uralkodó sötétség miatt, mint bünbarlangot kárhoztatta akkoriban.

Ezután Louis Mercanton francia rendező Sarah Bernhardtfilmjét szerezte meg. A csaknem hetvenéves művész nő, korának legnagyobb tragikája csak azért állott a kamera elé, mert azt akarta, hogy játéka »örökre« fennmaradjon.

Basil Rathbone és Marlene Dietrich

Abban az időben egyetlen tekintélyes színész sem volt hajlandó filmben fellépni, de Zukor végül is elérte, hogy első sztárja, New York kedvence, James K. Hackett, igen magas honoráriumért elvállalt egy filmszerepet. Zukor, miután függetlenítette magát a trösztől, saját vállalkozásában forgatni kezdte »A nemzet születése« című hosszú filmet, amelyet a híres Porter rendezett.

Zukor nemcsak álmodozó volt, aki hitt abban, hogy a szépet olcsó áron kell adni, hanem eltökéltsége is volt ahhoz, hogy álmait megvalósítsa. Ő a Szépet lát-

ta ponyvaregény-hősökben és hősnőkben, és amikor megpillantotta Mary Pickfordot, csupaszóke fürtjeivel, igéző tekintetével, azonnal tudta, hogy meg kell őt nyernie filmjei számára, mert a közönsége is ilyen légies álomfigurákra vágyik. »Csillagokra van szükségünk filmgépünkön« — mondotta és valóban egyike lett a sztárrendszer legmakacsabb védelmezőinek. Vállalata, a »Famous Players« (Híres Színészek), amely már régóta felszabadult a kölcsönzők diktálása alól, egyre hatalmasabbá vált, Zukor egyszerűen megvásárolt min-

A MOKÉP jelenti

MARCIUSI
FILMÜJDONSÁGOK

MICI NENI KÉT ELETE
Magyar filmvígjáték
Széles változatban is
14 éven alul nem ajánlott

Főszereplők:
KISS MANYI
PÁGER ANTAL

JÓ EMBEREK KÖZÖTT
Lírai történet egy meg-
talált kislányról
Magyarul beszélő szovjet
film

NAPFÉNY ÉS ARNYÉK
Különös találkozás a
tengerparton
Magyarul beszélő, díj-
nyertes bolgár film

Wallace Bery (bal szélen)

den mozit, amit szépsze-
rével vagy erőszakkal
megszerezhetett, majd
szövetkezett a Para-
mount kölcsönző válla-
lattal, Lasky és más ki-
sebb csoportok produk-
cióival. Végül is ezek a
vállalatok egyetlen cég-
ben egyesültek Zukor
vezetése alatt, mint aho-
gyan a gyakorlatban
már régen ő volt a ve-
zető. Hiszen Zukor csi-
nált sztárt Mary Pick-
ford után Gary Cooper-
ből, Gloria Swansonból,
Clara Bowból, Adolphe
Menjouból, John Bar-
rymooreból, Claudette
Colbertből, Rudolph Va-
lentinóból, Bob Hope-
ből, Bing Crosbyból és
még sokan másokból.
Cecil B. de Mille, aki-
vel körülbelül egyidő-
ben kezdett Hollywood-
ban dolgozni, nemcsak

a munka, hanem élet-
hossziglani barátság is
összekötötte.

Zukor csak néhány
évvél ezelőtt adta át he-
lyét a Paramountnál Y.
Frank Freemannak. A
valóságban még mindig
ő a kulisszák mögötti
szürke eminenciás.

Adolphe Zukor életét
egyetlen álmoknak szen-
telte: »Művészetet a tö-
megeknek!« — ez volt a
jelszava, állapítja meg
gunyorosan a Neue Zür-
cher Zeitung. Majd hoz-
záfűzi: a legtöbb eset-
ben csak giccs volt,
amit ő művészetnek tar-
tott, viszont többszörös
dollármilliomos lett be-
löle, méghozzá olyan
milliomos, akinek meg-
van az a kellemes érzé-
se, hogy egyidejűleg
missziót is teljesített.

M. E.

filmvilág VI. évf., 5. sz. — Filmművészeti folyó-
irat. — Megjelenik minden hónap 1-én
és 15-én. — Főszerkesztő: Hámos György. — Kiadja a
Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: Sala Sándor. — Szer-
kesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Lenin körút
9-11, Telefon: 221-285.

63 0962

Az Athenaeum Nyomda ives és rotációs mélynyomása
Terjeszti a Magyar Posta; külföldön a »Kultúra« külke-
reskedelmi vállalat

»INDEX« 25.286